

«СОНЕЧКО»

Лариса Крушельницька

почесний директор

ЛННБ України ім. В. Стефаника, д-р іст. наук, професор

— «Сонечко, добрий день!, — Усміхнене личко, приязний погляд великих мудрих очей. Здавалось, — що ж тут такого? Звичайне, навіть трохи банальне слово привітання. Нічого подібного! «Сонечко» настільки природно доповнювало образ Марії Андріївни, що я не уявляю собі її без саме цього привітання. Причому, залежно від обставин «сонечко» мало дуже різні відтінки:

— Сонечко! Якби ти бачила, як вчора грала ця артистка! — захоплено, після якоїсь вистави в театрі Заньковецької. (Марія Вальо приділяла багато уваги постановкам цього театру, писала рецензії, і, на відміну від інших, — нестандартні). «Сонечко» могло звучати і досить таки аподиктично: — «Слухай, сонечко! Ти це зробиш! Я переконана. Подумай!» — Або зовсім лірично: — «Сонечко, подивись, який чудовий світ!» — Це коли ми поверталися нашим бібліотечним, розхитаним на всі боки, рафіком з українського «Форуму» в Чернівцях і зупинилися перепочити в якомусь дуже мальовничому місці. Водієм був тоді батько двох братів Радковців, які працювали в бібліотеці, і один з яких їздив з нами. Радковець мав дещо підправити в моторі, але, незважаючи на ці неполадки, як заправський мандрівник, прекрасно організував нашу подорож. Не минуло й хвилини, як на травичці, мов за наказом золотої рибки, з'явилась скатертину з різними добрими речами; як колись казали в Галичині — «смаколиками». Тут же — вода до миття рук, і навіть якісь імпровізовані сидження для нас з Марійкою.

— Боже! — вигукнула Марійця, — Сонечко! — (Це вже до водія), — де ти усе це припас? — і, хвилину задумавшись, якимось сумно додала: — Такі обіди на травичці, Ларисо, ти маєш в експедиціях, мабуть, кожного дня. Для мене — це свято! — І засміялася.

Властиво цей тиждень у Чернівцях дав змогу глибше пізнати Марію Вальо як дуже спокійну, витривалу і веселу товаришку,

терпеливу до всіляких негараздів. (Форум не був надто добре організований). Єдине, що нас нервувало, це деякі виступи, зокрема відомого діаспорного літературознавця пана Грабовича (до речі, нині — голови Американського НТШ). Як любить казати (щодо різних політичних ситуацій) одна з моїх знайомих: — «Пані Ларисо, може воно то так, але нині це не на часі». Так от усе, що говорив тоді п. Грабович, було у цій нашій, все ще ідейно не-сформованій Державі — не на часі. Найбільше дісталось Олені Пчілці, яка «придумала псевдонім «Леся Українка», через що Леся мало відома на Заході. (Хоч я дуже сумніваюся, чи, маючи таких українських вчених, Леся Українка стала б відомішою у світі з іншим псевдонімом).

Втім, хочу повернутися до тих далеких днів, коли ми, ще молоді, опинилися в одному Інституті, Інституті суспільних наук АН УРСР. Університетська товаришка Марії Вальо — Уляна Єдлінська і я працювали вже раніше, коли відділи мовознавства й археології були у складі Львівського філіалу академічних установ. Марія Вальо і ще одна її товаришка — Ліда Коць-Григорчук прийшли вже у створений на базі кількох гуманітарних відділів Інститут. (Остання — після пережитого арешту і більшовицьких таборів). Ліда — у відділ мовознавства, Марія — літератури. Не буду писати про Інститут, скажу лише, що він, як і наше молоде товариство і дружня атмосфера, яка (незважаючи на чигаючу з усіх сторін небезпеку), там панувала, заслуговує на окремі спогади. Чого варті, наприклад, були наші вечори... А «Баня» — гуртожиток на проспекті Шевченка (на одному подвір'ї, де була розташована лазня, інакше — баня), де жив Юрій Сливка, Едвард Балагурі, здається, якийсь час — Микола Кравець та ін. і де нерідко збиралася наша молода наукова «еліта» (Справжня!). Мотором багатьох заходів була Марія Андріївна. Що ми тільки не видумували... Але... час минав, скінчилась «хрущовська відлига» (хоч і фальшива), настав початок 70-х. І коли, вкінці літа, я повернулася з розкопок, усіх трьох товаришок: Уляни, Ліди і Марії в інституті вже не було.

Для Марії Вальо почалася бібліотечна епоха.

Гадаю, — це, напевно, була болюча зміна в її житті. Принаймні на початках. Але Марія Андріївна не розгубилася і кинулася в

роботу. Крім планових завдань, вона завжди знаходила собі тему «для душі». (Марія Деркач, Зеня Франко, Ірина Вільде, великий мандрівник Україною в кінці XVIII ст. — австрійський вчений Бальтазар Гакет та ін.). Уважала це своїм обов'язком. І тоді... нічого більше не існувало. Вона вся була там... біля своїх героїв. До дрібниць вишукувала маловідомі, на її думку, факти з їх життя і праці і з легкістю роздавала свої відкриття іншим. Дуже тішилася, коли хтось з колег чи знайомих написав до підготовлених нею видань гарний нарис чи спогад. (Як же була захоплена вступом до книжечки про Зеню Франко! Написав його — бл. п. Олег Романів).

Згоріла з любові до героя останніх її досліджень в бібліотеці, завершених виданням (понад усі сили) величавої книги — «Універсум бібліографічної спадщини Івана Франка».

Сонечко, ти у себе? Можна, я зайду. Хочу дещо порадитися. — Насправді, цій неймовірно сильній духом людині поради були зовсім непотрібні.

Вони були потрібні... мені.

*М. Вальо, М. Нечиталюк, Л. Крушельницька.
ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2009 р.*

*М. Нечиталюк презентує книгу М. Вальо про бібліографію І. Франка.
ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2009 р.*

Ювілейний вечір Оксани Франко. Львів. Будинок вчених, 23.04.2009 р.